

CILVĒKS SPĒKA dzungļos

®
AVOTS

Sastādījis KĀRLIS RIEKSTIŅŠ
Mākslinieks VIKTORS PARKOVŠ

ISBN 978-9984-800-66-0

© «Izdevniecība Avots», 2009
© K. Riekstiņš, teksts, 2009
© V. Parkovs, māksl. nof., 2009

IEVADS

Spiegošanas vēsture ir tikpat sena kā pasaule, un spiegošana ir otrs senākais arods, kam daudz kopēja ar pirmo senāko profesiju. Viens no pirmajiem traktātiem par spiegošanu uzrakstīts Ķīnā 600 gadu pirms mūsu ēras imperatora San Džon laikā.

Senākais vēsturniekiem plašāk zināmais spiegu tīkls ir Persijas valdnieka Dārija I (6.–5. gs. p. m. ē.) aģenti Senajās Atēnās, kuru dalību organizēja no Atēnām padzītais tirāns Hipijs. Aģentūra darbojās gan legāli, nodibinot partiju, kas aizstāvēja Persijas intereses, gan nelegāli, organizējot spiegošanu, gatavojot bruņotu sacelšanos Dārija karaspēka ierašanās brīdī. Taču persiešu sakāve pie Maratonas un Atēnās tūlīt saņemtā ziņa par grieķu uzvaru izjauca visus aģentūras plānus. Kad pēc desmit gadiem persiešu jaunais valdnieks Kserkss ieņēma Atēnas, palīdzēja grieķu izlūku ziņojumi, ka persiešu flotes kuģi ir lieli un neveikli. To izmantoja Atēnu stratēgs Temistokls, viņš iemānīja persiešu floti Salamīnas jūras šaurumā, kur nelielie, bet manevrēt spējīgie grieķu kuģi pilnīgi sagrāva persiešu floti. Grieķi bija uzvarējuši gan atklātajā kaujā, gan slepenajā karā.

Viduslaiku beigu posmā un Jauno laiku sākumā plašākie bija Anglijas un Francijas izlūkdienesti. Anglijā speciālu dienestu iekšējai un ārējai izlūkošanai 1568. gadā izveidoja karalienes Elizabetes I sekretārs Frānsiss

Valsinghems. Profesionāli izlūki jau tajos laikos prata atvērt vēstules, nesabojājot zīmogu, atšifrēt slepenos kodus un izlasīt Skotijas karalienes Marijas Stjuartes šifrētās vēstules viņas sāncensei Elizabetei. Valsinghema aģenti darbojās gandrīz visos Eiropas karaļņamos, universitātēs un sūtniecībās. Viņa aģents bija Antonijs Standens, kas draudzējās ar Spānijas sūtni Toskani un bija padarījis viņu par savu informatoru. Tādēļ Valsinghems laikus uzzināja par «Neuzvaramās armādas» sagatavošanu. Pateicoties šai informācijai, angļu flote 1588. gada 21. jūnijā Lamanša jūras šaurumā sagaidīja un sakāva spāņu floti, kuras uzdevums bija ieņemt Angliju.

Olivera Kromvela laikā – 17. gs. vidū – Anglija informatīvajiem dienestiem tērēja milzīgas summas – vairāk nekā 60 tūkstoš sterliņu mārciņu gadā.

Francijā ar angļu izlūkdienesta korifejiem cīnījās kardināls Armāns Rišeljē un mācītājs Žozefs de Tremblē. Sevišķi aktīvi Francijas spiegi darbojās laikā, kad notika cīņa par tā saukto «Spānijas mantojumu». Spānijas karalim Kārlim II, pēdējam Hābsburgu dinastijas pārstāvim Spānijā, nebija mantinieka. Uz Spānijas troni pretendēja Francijas karalis Luijs XIV. 1686. gadā Madridē ieradās karaļa Luija XIV favorīte Olimpija Mančīni (kas vēlāk pazīstama kā grāfiene Suasone). Viņa bija karalienes Marijas Luizes galma dāma un piedalījās visās intrigās par labu Francijai. Tika izmantotas pat viltotas karalienes mīlestības vēstules.

Tikpat svarīga Luija XIV spiedze Madridē bija Anželika de Kuteljē, kas pēc otrreizējas apprecēšanās kļuva par marķīzi Gjudāni. Šī kurtizāne ieguva gan svarīgus dokumentus, gan informāciju un regulāri sūtīja vēstules

uz Parīzi. Ar savām intrigām viņa spēja ietekmēt arī notikumus Kārļa II galmā.

Francijas karaļa Luija XV galvenā informatore bija marķīze Žanna Antuanete de Pompadūra, kas jūtami ietekmēja valsts iekšējo un ārējo politiku.

Napoleons I sacīja: «Ticiet man, militārajā stratēģijā nekas tā neietekmē kauju gaitu kā neredzamais izlūku darbs.» Izcilais stratēģis ļoti labi saprata, ka 1805. gada militārajā kampaņā nenovērtējama loma bija gudrajam un drosmīgajam slepenajam aģentam Karlam Šūlmeistram, kurš spēja burtiski paralizēt Austrijas feldmaršala Maka rīcību. Kļūvis par Austrijas informācijas dienesta vadītāju, Karls Šūlmeisters sekmēja Napoleona I armijas uzvaru pie Ulmes un Austerlicas. Šūlmeisters kļuva pasakaini bagāts, saņemot atlīdzību gan no Austrijas, gan Francijas. Savu karjeru viņš turpināja kā franču armijas komandieris, vēlāk kā Francijas informācijas dienesta vadītājs.

Francijas policijas ministrs Žozefs Tušē Napoleona Bonaparta valdīšanas laikā izveidoja plašu politiskās izlūkošanas un spiegošanas tīklu. Savās «Atmiņās» Fušē uzsvēra izlūkošanas ārkārtīgi svarīgo lomu Francijas imperatora militāro akciju sagatavošanā.

Vācijas impērijā izlūkdienesti strauji attīstījās reihskanclera Oto Bismarka valdīšanas laikā. No 1863. līdz 1882. gadam slepeno dienestu vadīja Vilhelms Štībers. Viņa aģentūras tīkls darbojās visā Eiropā, militārās policijas aģentu skaits pārsniedza 200 tūkstošus. Francijā vien darbojās 40 tūkstoš Štībera aģentu.

Štībers piekrita Krievijas valdības priekšlikumam nodibināt policijas dienesta ārzemju filiāli cara režīma

opozicionāru apkarošanai. Štībera dibinātā ohrankas filiāle pastāvēja līdz pat 1917. gadam.

Krievijā organizēta spiegošana aizsākās despotiskā cara Ivana Bargā laikā, kurš 1565. gadā ieviesa opričņinu, ar terora palīdzību cenšoties visus pakļaut Maskavas cara varai. Ar laiku opričņina pārveidojās par valsts policijas korpusu. Pētera I laikā policijas pārstāvji bija visās valsts iestādēs. 19. gs. beigās tika noorganizēta politiskā policija, tā sauktā ohranka, kurai bija tūkstošiem informatoru. 1917. gadā ohranku likvidēja un uz tās bāzes izveidoja Viskrievijas ārkārtējo komisiju – čeku.

1914. gada 28. jūlijā bija sācijas Pirmais pasaules karš, un visās zemēs strauji izplatījās bailes no spiegiem. Tās aizsākās jau 1913. gadā, kad tika atmaskota Austrijas izlūkdienesta vadītāja pulkveža Redla nodevība. Savas zemes militāros noslēpumus viņš bija pārdevis Krievijai. Gan Anglijā, gan Francijā, gan Krievijā un pārējās zemēs iedzīvotāji, kas kāri uztvēra katru sensāciju, bet gandrīz neko nezināja par savas valsts izlūkdienestiem, iedomājās, ka visapkārt ir spiegi un tie ir pat bīstamāki nekā ienaidnieka karaspēks.

Anglijā parādījās ziņojumi, ka nakti nolaidušās vācu lidmašīnas ar karavīru vienībām. Presē kāds «zinātājs» rakstīja, ka pastāv slepens kabelis, kas Angliju savieno ar Vāciju un ko izmanto spiegi, Admiralitāte atklāti tika apvainota bezatbildībā. Sākās izmeklēšana, taču nekādu kabeli neatrada, jo tas pastāvēja vienīgi satraukto cilvēku fantāzijā. Masu psihozi uz savas ādas nācās izbaudīt pat britu pretizlūkošanas dienesta priekšniekam seram Džordžam Astinam. Viņu arestēja un piekāva, jo bija šķitušas aizdomīgas viņa automašīnas lukturu ugunis.

Francijā izplatījās baumas, ka vācieši izgudrojuši neredzamas stikla lidmašīnas, kuru dzinēju skaņa nav sadzirdama! Reimsā sākās valodas, ka vācieši mīnējuši visu pilsētu. Cilvēki steigā pameta mājas un baidījās atgriezties pat tad, kad vietējās varas iestādes bija veikušas plašu pārbaudi un centās pārliecināt cilvēkus, ka nekādu briesmu nav un nav bijis.

Krievijā par vācu aģentiem pasludināja visus, kam bija vāciski uzvārdi. Ziņojumi un viltus liecības plūda nepārtrauktā straumē, sarežģītot ohrankas darbību. Tas ļoti satrauca varas iestādes, jo cara ģimenei bija vāciska izcelsme. Pārmērīgā spiegu mānija sāka zaudēt jebkādu sajēgu. Tajā pašā laikā Vācijas izlūkdienesta Trešā biroja īstie spiegi turpināja mierīgi pārraidīt militāro informāciju no Krievijas ģenerālštāba mītnes.

Īstenībā milzīgā speciālo dienestu armija slepeni darbojās visās valstīs, bet tai nebija nekāda sakara ar masu ažiotažu. Vieni centās iegūt militāros, citi – politiskos, vēl citi – ekonomiskos noslēpumus. Slepeno speciālo dienestu darbība visos laikos ir atgādinājusi un arī mūsdienās atgādina milzīgu aisbergu. Spiegošanas skandāli, sensacionālas politiskās slepkavības, valsts apvērsumi un plaša mēroga teroristiskās akcijas, par kurām dažkārt var lasīt laikrakstu pirmajās lappusēs un kuras reizēm var skatīt televizoru ekrānos, ir tikai šā aisberga virsotne. Aisberga lielākā daļa slēpjas tērauda seifos un kodētā datoru atmiņā. Un tikai pēc ilga laika no publikācijām presē, no dokumentiem, kam atcelta slepenība, no notikumu dalībnieku memoāriem un aculiecinieku stāstījuma izdodas rekonstruēt kaut ko no operāciju gaitas un to aizkulisēm.

KĀ SĀKĀS OTRAIS PASAULES KARŠ?

1939. gada 1. septembrī vācu karaspēks iebruka Polijā. Tajā pašā dienā visos Vācijas laikrakstos parādījās sensacionāla ziņa:

«Vācijas informācijas birojs Breslavā, 31. augustā. Šodien ap pulksten 8 vakarā poļi uzbruka Gleivicas radiostacijai un to ieņēma. Ielauzušies ēkā, poļi paspēja nolasīt uzsaukumu iedzīvotājiem poļu un daļēji vācu valodā .. Policija bija spiesta laist darbā ieročus. Uzbrucēju pusē ir kritušie.»

Nacisti ar milzīgu troksni pavēstīja visai pasaulei, ka reizē ar uzbrukumu radiostacijai poļu karaspēks dažās vietās pārgājis Vācijas robežu, tāpēc vērmahts bijis spiests atvairīt uzbrucējus.

Bet kā bija īstenībā? Kad Nirnbergas tribunālā Vācijas bruņoto spēku štāba priekšniekam Vilhelmam Keitelam jautāja par Gleivicas provokāciju, viņš izlikās, ka nekā par to nav zinājis. Tad tiesā par liecinieku uzaicināts Vācijas militārās izlūkošanas pārvaldes priekšnieka vietnieks Ervins Lahūzens. Lūk, izraksts no protokola:

«*Lahūzens*: Lieta, par kuru es tagad došu savu liecību, ir viena no noslēpumainākajām lietām, ar kuru jebkad nācies nodarboties izlūkošanas un pretizlūkošanas daļai .. Tas bija augusta vidū .. Gan pretizlūkošanas nodaļa Nr. 1, gan mana .. pretizlūkošanas daļa Nr. 2 saņēma

rīkojumu sagādāt poļu formas tērpus un uzskabi, kā arī personības apliecības un tamlīdzīgas mantas operācijai «Himlers» .. Kanāriss (vērmahta izlūkošanas un pretizlūkošanas pārvaldes, tā sauktā abvēra, priekšnieks) mums sacīja, ka šie formas tērpi izsniegti cilvēkiem no koncentrācijas nometnēm ..»¹

Tad Keitels, kas kopā ar Hitleru apstiprināja «Balto plānu», vairs nevarēja noliegt savu piedalīšanos Gleivicas provokācijā.

«Keitels: Kanāriss man toreiz teica, ka viņam nepieciešami vairāki poļu formas tērpi .. Nospriedām, ka šie formas tērpi vajadzīgi kādai slepenai operācijai ..»²

Kas tā bija par slepenu operāciju?

Starptautiskajam tribunālam tika uzrādīts protokols par Hitlera slepeno apspriedi ar vācu ģeneralitāti Oberzalbergā 1939. gada 22. augustā. Hitlers teicis: «Es došu propagandistisku ieganstu, lai sāktu karu. Nav svarīgi, vai tas būs ticams vai ne. Uzvarētājam pēc tam nejautās, vai viņš teicis patiesību. Sākot uzbrukumu un karojot, jāņem vērā, ka nevis tiesībām, bet uzvarai ir nozīme.»³

Par šī «propagandistiskā iegansta» sakaru ar provokāciju Gleivicā savās liecībās Nirnbergas tribunālam stāsta pats uzbrukuma inscenētājs Alfrēds Helmutss Naujekss:

¹«Нюрнбергский процесс .. Сборник материалов», 2. сēj. 1958., 101. лрр.

²«Стенографический отчет Нюрнбергского процесса», 18. сēj., 320. лрр.

³«Нюрнбергский процесс .. Сборник материалов», 2. сēj. 1958., 350. лрр.

HRUŠČOVŠ ĒĢIPTĒ

Padomju Savienība pastāvīgi ir centusies paplašināt savu ietekmi arābu pasaulē. Krievu diplomātiskie dienesti šajās valstīs īstenībā bija spiegu perēkļi. Spiegu darbības organizētāji parasti bija vēstniecību pirmie vai otrie sekretāri, bet nereti rezidenta un diplomāta darbu apvienoja pats vēstnieks. Līdz pat septiņdesmito gadu vidum padomju speciālo dienestu vadītāji skaidroja saviem aģentiem, ka drīz vien komunisms uzvarēs visā pasaulē, ka visas tā sauktās «trešās pasaules» valstis ies pa sociālisma ceļu, ka ar Padomju Savienības palīdzību tās kļūs par tautas demokrātijas valstīm. Vairāki padomju speciālo dienestu bijušie darbinieki savos memuāros raksta, ka, sūtot diplomātus uz šīm pusfeodālajām valstīm, Ņikita Hruščovs pats norādījis: cel tur ātrāk sociālismu un neatgriezies, kamēr neesi izpildījis šo uzdevumu.

KGB ārējā izlūkdienesta pulkvedis Ļevs Bausins, kurš ilgus gadus darbojies Ēģiptē, Jemenā, Lībijā, Irākā, Saūda Arābijā un citās Tuvo Austrumu zemēs, savās atmiņās raksta, ka tajās strādāja ļoti daudzi padomju slepeno dienestu aģenti.

Viņu darba metodes nebija īpaši izsmalcinātas, galvenais un gandrīz vienīgais ziņotāju vervēšanas līdzeklis bija nauda un viskijs, jo tādu cilvēku, kas vēlētos strādāt padomju speciālo dienestu uzdevumā aiz ideoloģiskiem apsvērumiem, arābu zemēs faktiski nebija.

Spiega operatīvajā darbā dažkārt liels palīgs bija viņa vaļasprieks. Tā, piemēram, ja viņš labi spēlēja tenisu, nebija grūti iedraudzēties ar kādas rietumu valsts vēstniecības darbinieku un uzzināt viņa noslēpumus.

Uzzinājis par kāda arābu valsts speciālā dienesta priekšnieka aizraušanos ar baložu audzēšanu, padomju spiegs lūdza savam Centram piešķirt līdzekļus baložu audzētavas ierīkošanai un baložu iepirkšanai. Centrs labprāt piekrita, un padomju spiegam izdevās iedraudzēties ar pašu vietējā pretizlūkošanas dienesta vadītāju. Draudzība un nauda palīdzēja šo cilvēku beidzot savervēt, un viņš kļuva par padomju spiega aģentu.

Kairā strādājošie padomju spēcienestu darbinieki mācījās no galvas citēt Omara Haijāma četrindes, vietējos grāmatveikalos meklēja arābu anekdošu krājumus. Izlūkam ar labu humora izjūtu un prasmi asprātīgi iesaistīties sarunā arābu zemēs bija lielas izredzes gūt panākumus.

Padomju Savienības vēstniecības Kairā otrais sekretārs, lai pievērstu sev uzmanību un veiksmīgāk pildītu spiega darbu, sāka citīgi studēt Kairas musulmaņu mošeju vēsturi.

Levs Bausins savās atmiņās apraksta gadījumu, kad viņš Centram pieprasīja atsūtīt noklausīšanās iekārtu, jo bija radušās aizdomas par kādu vietējo savervēto ierēdni. Pēc ilgākas gaidīšanas Centrs, par lielu pārsteigumu Bausinam, atsūtīja nevis nelielu raidītāju, bet prāvu, apmēram 20 centimetru garu koka kastīti, kas ar divām skrūvēm bija jāpiestiprina zem ierēdņa galda.

Tādu ierīci kabatā nemanīti ienest nevarēja, jo karstajā laikā visi staigāja bez žaketēm. Nācās pieradināt ierēdni,

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS.....	3
DREIFUSA LIETA UN PRETIZLŪKOŠANAS PROBLĒMAS	9
SPRĀDZIENS UZ KREISERIEM ATMODINA IZLŪKDIENESTU	20
40. O. B. BIROJS – SLEPENĀ KARA MĪKLAINĀKAIS CENTRS.....	33
Telegramma, kas izmainīja kara gaitu	41
Slepenā kara lielās spēles.....	47
Slepenā 282. istaba.....	61
<i>Enigma</i>	63
SIEVIETES UN IZLŪKOŠANA	71
LEĢENDAS PAR VISU LAIKU ĢENIĀLĀKO SPIEDZI «DOKTORA KUNDZI»	85
LEĢENDĀRĀS MATAS HARI NOSLĒPUMS.....	94
MĪKLAINĀ OVRA DARBOJAS, BET ATENTĀTI PRET MUSOLĪNI TURPINĀS.....	106
NOSLĒPUMAINAS NĀVES.....	119
CIETOKŠŅA SIENAS TROCKI NEPAGLĀBA.....	133
SLEPENĀIS KARŠ 1939. GADA AUGUSTĀ UN SEPTEMBRĪ.....	144
KĀ SĀKĀS OTRAIS PASAULES KARŠ?.....	158

HITLERA PLĀNI PAKĻAUT ANGLIJU UN SPIEGU PIEDZĪVOJUMI	166
<i>Interalle un «Kaķe»</i>	187
Slavenā radara zādzība	191
KLUSAIS KANĀDIETIS	198
«MELNĀS BERTAS» NOSLĒPUMAINAIS LIDOJUMS.....	208
STAĻINS NOGULĒJA KARA SĀKUMU, LAI GAN IZLŪKU ZIŅOJUMI BIJA PRECĪZI	225
KAS ĪSTI BIJA LEĢENDĀRAIS SPIEGS KIMS FILBIJS	242
IZLŪKS, KURU NODEVA	259
DIEVIETES AMATERASU SPIEDZE	268
VEIKSMĪGAS PRETIZLŪKOŠANAS AKCIJAS IENAIDNIEKA MALDINĀŠANAI.....	280
PLANIERI VIRS ITĀLIJAS KALNIEM.....	290
OPERĀCIJA «ŽILS VERNŠ»	302
SLEPKAVĪBU STRATĒGIJA	318
LIELAS PADOMJU SPIEGU GRUPAS SAGRĀVE ŠVEICĒ	328
HELIKOPTERS CIETUMA PAGALMĀ	337
SUPERSPIEGS PULKVEDIS ĀBELS?	350
HRUŠČOVŠ ĒĢIPTĒ	357
SPIEGU TĪKLI LATVIJĀ	365
Spiegu vecmāmiņa Hola	381